

Імплементация принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду в законодавство України

Implementation of the principle of the appellate or cassation process the decisions of administrative trial in legislation of Ukraine

Олександр Капля

Ключові слова:

імплементация, принципи адміністративного судочинства, принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду, законодавство України, втілення принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження судового рішення у законодавство України.

Key words:

implementations, administrativnoe principles of justice, principle of appellate appeal decisions of the administrative court, legislation of Ukraine, implementing the principle of appellate appeal that decision to ship the legislation of Ukraine.

Постановка проблеми. Проблема принципів адміністративного судочинства в Україні (включаючи і принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду) не достатньо досліджена та має важливе теоретичне і практичне значення у науці адміністративного матеріального та процесуального права.

Стан дослідження проблеми. Окремі аспекти проблеми принципів адміністративного права досліджуються у працях В.Б. Авер'янова, С.А. Бондарчука, І.Б. Коліушка, А.Т. Комзюка, В.А. Кройтора, Р.О. Куйбіди, О.В. Кузьменка, С.В. Потапенка, В.С. Стефанюка, В.І. Шишкіна та ін. Вони, як правило, спрямовані на загальні проблеми адміністративної юстиції, коментар ст. 7 КАС України та окремих принципів адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Дослідження імплементції принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду в законодавство України передбачає аналіз праць щодо розуміння термінів «імплементация», «міжнародні стандарти», «адміністративне судочинство», «принципи адміністративного судочинства», «принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення адміністративного суду» тощо. Термін «імплементация» походить від латинського *implore*, означає наповнювати, досягати, втілювати, здійснювати. На думку К.О. Савчука, імплементация передбачає втілення норм міжнародного права в національне законодавство України¹. Відповідно до ст. 8 Загальної декларації прав людини 1948 р. кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом². У ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. закріплено, що кожна держава, яка бере участь у Пакті, зобов'язується: а) забезпечити всякій особі, права і свободи якої порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинене особами, що діяли як особи офіційні; б) забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентною судовою, адміністративною чи законодавчою владою або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту; в) забезпечити застосування компетентною владою засобів правового захисту, коли вони надаються³. Конвенція

¹ Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 2: Д-Й. – 1999. – С. 667–668.

² Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

³ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043 ; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. докум. від 04.11.1950 р., ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. закріпила, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення. Судове рішення проголошується публічно (ст. 6). Названі міжнародні положення втілюються у нормах Конституції України 1996 р. (ст.ст. 3, 8, 129)⁴, КАС України (ст.ст. 7, 13)⁵ та інших законах України, що регулюють адміністративне судочинство⁶. В.Б. Авер'янов «адміністративне судочинство» розглядає як процесуальну складову частину адміністративної юстиції і пропонує його називати адміністративно-судовим процесом⁷. Як відзначає В.С. Стефанюк, судовий адміністративний процес – це нормативний еталон, ідеальна модель, сукупність певних ознак, методів, видів, правил, що мають свою систему і структуру, а також інформаційну й нормативну природу⁸. С.В. Потапенко констатує, що завданнями адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень із боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства. Досліджуючи сутність і призначення принципів адміністративного судочинства, він підкреслює той факт, що саме термінологічні відмінності в підходах до розуміння принципів створюють найбільші труднощі в розкритті природи їх походження і визначення сутнісних ознак⁹. А.Т. Комзюк під принципами адміністративного процесу розуміє керівні, найголовніші та непорушні правила здійснення адміністративного процесу, закріплені у статтях Конституції України і законодавчих актах, які в імперативній формі регламентують поведінку учасників такого процесу та у загальній формі визначають процедури адміністративного судочинства¹⁰. С.А. Бондарчук визначає поняття і зміст принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення адміністративного суду відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України, а також шляхи підвищення ефективності його практичної реалізації¹¹. В.А. Кройтор переконаний, що проблема потребує подальшої наукової розробки, зокрема, необхідно дослідити питання меж апеляційного і касаційного оскарження, розробити систему умов допуску до касації тощо. Лише досконала система перегляду судових рішень забезпечить належне та ефективне здійснення правосуддя¹².

Отже, дослідивши наукові праці та нормативні акти щодо принципу забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішення адміністративного суду вважаємо, що є потреба: а) сформулювати ознаки, поняття та зміст названого принципу; б) продовжити його дослідження з метою подальшого вдосконалення законодавства України шляхом імплементації міжнародних стандартів у зміст вищезазначеного принципу.

Ознаками імплементації принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення адміністративного суду в законодавство України є: 1) втілення міжнародних стандартів у норми Конституції України, КАС України, інших законодавчих актів України; 2) забезпечення апеляційного і касаційного судового захисту прав особи; 3) закріплення міжнародних стандартів у чинних універсальних і регіональних договорах; 4) обов'язковість дії договорів в Україні, що підтвердила Верховна Рада України; 5) метою апеляційного і касаційного захисту є можливість оскарження рішення адміністративного суду України задля справедливого вирішення адміністративних справ та захисту прав особи.

Утілення міжнародних стандартів щодо забезпечення права на апеляційний перегляд адміністративної справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження рішень адміністративного

⁴ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (Поточна редакція від 30.09.2016 р.).

⁵ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №№ 35–36, 37. – Ст. 446 (Поточна редакція від 05.01.2017 р.).

⁶ Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545 (Поточна редакція від 05.01.2017 р.).

⁷ Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] : у 2 т. – Т. 1. Загальна частина / [ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юрид. думка, 2007. – С. 403, 492.

⁸ Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес : [монографія] / В.С. Стефанюк. – Харків : Консум, 2003. – С. 41.

⁹ Потапенко С.В. Сутність та призначення принципів адміністративного судочинства України / С.В. Потапенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/544-protses.html>.

¹⁰ Комзюк А.Т. Адміністративний процес України : [навч. посіб.] / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – С. 102.

¹¹ Бондарчук С.А. Деякі питання реалізації принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду / С.А. Бондарчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/544-protses.html>.

¹² Кройтор В.А. Принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду / В.А. Кройтор // Право і Безпека. – 2009. – № 1. – С. 204.

суду в норми Конституції України, КАС України, інших законодавчих актів України є міжнародною гарантією справедливого правосуддя в адміністративних справах України¹³.

Конституційний принцип забезпечення апеляційного і касаційного судового захисту прав особи конкретизується у кримінальному, цивільному, господарському процесуальному законодавстві й адміністративному судочинстві. Надання зацікавленим особам права на оскарження рішень суду є однією із гарантій ухвалення правосудного судового рішення у справі. В Україні відповідно до Конституції України (ст. 129) запроваджене апеляційне та касаційне оскарження судових рішень. Було б не зайвим встановити межі касаційного оскарження адміністративних судових рішень.

Міжнародними універсальними чинними договорами, як згадувалося вище, є: а) Загальна декларація прав людини 1948 р.¹⁴; б) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р.¹⁵; в) Основні принципи незалежності судових органів 1985 р.; г) Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою 1985 р. тощо. Серед міжнародних регіональних договорів слід назвати Конвенцію про захист прав і основних свобод людини 1950 р. (Європейська конвенція прав людини) та ін.

Міжнародні договори, що втілюються у законодавство України щодо принципу забезпечення апеляційного і касаційного оскарження адміністративних рішень, мають бути чинними. Чинними міжнародні договори є тоді, коли згода на їх обов'язковість надана Верховною Радою України. У разі, коли міжнародний договір суперечить Конституції України, то дозвіл на його укладання й імплементацію як частини національного законодавства України можливий лише після внесення відповідних змін до Конституції України (ст. 9).

Метою апеляційного і касаційного захисту є можливість оскарження рішення адміністративного суду України для справедливого вирішення адміністративних справ щодо захисту прав особи. КАС України закріплює перегляд судових рішень адміністративного суду в апеляційне та касаційне провадження. Перегляд судових рішень адміністративного суду в апеляційному провадженні передбачає: 1) визначення апеляційного адміністративного суду; 2) право на апеляційне оскарження; 3) порядок і сторони апеляційного оскарження; 4) вимоги до апеляційної скарги; 5) порядок підготовки та розгляду справи в апеляційному провадженні; 6) повноваження апеляційного суду за наслідками розгляду апеляційної скарги на постанову суду першої інстанції; 7) підстави прийняття рішень апеляційної інстанції за наслідками розгляду апеляційної скарги; 8) судові рішення суду апеляційної інстанції та їх зміст; 9) повернення адміністративної справи до адміністративного суду першої інстанції, який її розглянув.

Касаційне провадження оскаржених рішень адміністративного суду здійснюється відповідно до КАС України, де визначається, що судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Вищий адміністративний суд України (ст. 210), що не відповідає ст.ст. 31, 37 Закону України від 2 червня 2016 р. «Про судоустрій і статус суддів». Відповідно до ст. 37 в Україні у складі Верховного Суду діє Касаційний адміністративний суд. На нашу думку, необхідно внести відповідні зміни до ст. 210 КАС України.

Порядок касаційного провадження щодо оскаржених рішень адміністративного суду здійснюється за такою процедурою: 1) право на касаційне оскарження; 2) строки касаційного оскарження; 3) вимоги до касаційної скарги; 4) прийняття касаційної скарги судом касаційної інстанції; 5) строки розгляду касаційної скарги; 6) підготовка справи до касаційного розгляду; 7) межі перегляду судом касаційної інстанції; 8) розгляд справи і повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги; 9) підстави для: а) залишення касаційної скарги без задоволення, а судових рішень – без змін; б) зміни судових рішень; в) скасування судового рішення суду апеляційної інстанції та залишення у силі судового рішення суду першої інстанції; г) скасування судових рішень із направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд; д) залишення позовної заяви без розгляду або закриття провадження у справі; е) скасування судових рішень і ухвалення нового судового рішення; 10) судові рішення суду касаційної інстанції; 11) зміст ухвали і постанови суду касаційної інстанції; 12) порядок розгляду касаційної скарги, що надійшла до суду касаційної інстанції після закінчення касаційного розгляду справи; 13) окрема ухвала суду касаційної інстанції; 14) повернення адміністративної справи¹⁶.

¹³ Потапенко С.В. Сутність та призначення принципів адміністративного судочинства України / С.В. Потапенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/544-protses.html>.

¹⁴ Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

¹⁵ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

¹⁶ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №№ 35–36, 37. – Ст. 446 (Поточна редакція від 05.01.2017 р.).

Отже, імплементація принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення адміністративного суду в законодавство України – це втілення міжнародних стандартів щодо забезпечення апеляційного і касаційного судового захисту прав особи, що закріплені в універсальних і регіональних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких в Україні надала Верховна Рада України, в норми Конституції України, КАС України та інших законодавчих актів України з метою справедливого вирішення справ в адміністративному судочинстві України.

Зміст апеляційного і касаційного оскарження рішень адміністративного суду України включає предмет та підстави апеляційного і касаційного перегляду рішень адміністративного суду України. С.А. Бондарчук стверджує, що апеляційна та касаційна форма оскарження рішень адміністративного суду за своїм змістом є різновидом правосуддя, оскільки на неї поширюються усі ті засади, що властиві правосуддю загалом (п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України). Їх головне завдання полягає у захисті прав і свобод людини та громадянина (ч. 1 ст. 55 Конституції України) під час розгляду та вирішення будь-яких інших правових спорів (ч. 2 ст. 124 Конституції України)¹⁷. Їх реалізація знаходить своє відображення у статтях 7, 13 КАС України, які закріплюють відповідний принцип судочинства, а також у главі 1 «Апеляційне провадження» та главі 2 «Касаційне провадження» розділу IV КАС України «Перегляд судових рішень». Будучи самостійними стадіями адміністративного судочинства, апеляційне і касаційне провадження мають як низку характерних рис, властивих кожній стадії, так і низку відмітних особливостей. Основним для апеляційного та касаційного провадження є забезпечення перегляду судових рішень судів нижчих інстанцій. Проте ці форми перегляду судових рішень відрізняються між собою за предметом перегляду і за підставами перегляду¹⁸. Предметом перегляду в апеляційному провадженні є рішення суду першої інстанції, які не набрали законної сили, тоді як предметом перегляду в касаційному провадженні є судові рішення суду апеляційної інстанції, які набрали законної сили, а у разі потреби – також суду першої інстанції. Підставами для скасування постанови або ухвали суду першої інстанції та ухвалення нового рішення є: 1) неповне з'ясування судом обставин, що мають значення для справи; 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які суд першої інстанції вважає встановленими; 3) невідповідність висновків суду обставинам справи; 4) порушення норм матеріального або процесуального права, що призвело до неправильного вирішення справи або питання, а так само розгляд і вирішення справи неповноважним судом; участь в ухваленні постанови судді, якому було заявлено відвід на підставі обставин, які викликали сумнів у неупередженості судді, і заяву про його відвід визнано судом апеляційної інстанції обґрунтованою; ухвалення чи підписання постанови не тим суддею, який розглянув справу (ст. 202 КАС України). Суд касаційної інстанції може скасувати судові рішення із направленням справи для продовження розгляду або на новий розгляд. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи для продовження розгляду є порушення норм матеріального чи процесуального права, які призвели до постановлення незаконної ухвали, яка перешкоджає подальшому провадженню у справі. Підставою для скасування судових рішень судів першої та (або) апеляційної інстанцій і направлення справи на новий судовий розгляд є порушення норм процесуального права, які унеможливили встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Справа направляється до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду або на новий розгляд, якщо порушення допущені тільки цим судом. В усіх інших випадках справа направляється до суду першої інстанції. Висновки і мотиви, з яких скасовані рішення, є обов'язковими для суду першої чи апеляційної інстанції під час розгляду справи (ст. 227 КАС України). Суд касаційної інстанції скасовує судові рішення у касаційному порядку і залишає позовну заяву без розгляду, якщо є підстави, передбачені ст. 155 КАС України, або закриває провадження у справі за наявності підстав, встановлених ст. 157 КАС України (ст. 228 КАС України). Суд касаційної інстанції має право скасувати судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій і ухвалити нове рішення, якщо обставини справи встановлені повно і правильно, але суди першої та апеляційної інстанцій порушили норми матеріального чи процесуального права, що призвело до ухвалення незаконного судового рішення (ст. 229 КАС України)¹⁹.

Отже, змістом апеляційного і касаційного оскарження рішень адміністративного суду України є предмет та підстави перегляду рішень адміністративного суду України в апеляційній і касаційній інстанціях.

¹⁷ Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (Поточна редакція від 30.09.2016 р.).

¹⁸ Бондарчук С.А. Деякі питання реалізації принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду / С.А. Бондарчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/544-protses.html>.

¹⁹ Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №№ 35–36, 37. – Ст. 446 (Поточна редакція від 05.01.2017 р.).

Предметом перегляду в апеляційному провадженні є рішення суду першої інстанції, які не набрали законної сили. Предметом перегляду в касаційному провадженні є судові рішення, які вже набрали законної сили. У разі потреби рішення суду першої інстанції, що набрали законної сили, можуть бути також розглянуті у суді касаційної інстанції. Підстави апеляційного перегляду судових рішень адміністративного суду України закріплюються у главі «Апеляційне провадження», а касаційного перегляду – у главі «Касаційне провадження» розділу четвертого КАС України.

Висновки. До ознак імплементації у законодавство України принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення адміністративного суду України, на нашу думку, належать такі: 1) втілення міжнародних стандартів у норми Конституції України, Кодексу адміністративного судочинства України, інших законодавчих актів України; 2) забезпечення апеляційного і касаційного судового захисту прав особи; 3) закріплення міжнародних стандартів у чинних універсальних і регіональних договорах; 4) обов'язковість дії договорів в Україні, що підтвердила Верховна Рада України; 5) метою апеляційного і касаційного захисту є можливість оскарження рішення адміністративного суду України і справедливе вирішення адміністративних справ та захист прав особи. Імплементація принципу забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішення адміністративного суду в законодавство України – це втілення міжнародних стандартів щодо забезпечення апеляційного і касаційного судового захисту прав особи, що закріплені в універсальних і регіональних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких в Україні надала Верховна Рада України, в норми Конституції України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів України з метою справедливого вирішення справ в адміністративному судочинстві України.

Змістом принципу забезпечення апеляційного і касаційного оскарження рішень адміністративного суду України є предмет та підстави перегляду адміністративних рішень в адміністративних судах України апеляційної і касаційної інстанціях.

Анотація

У статті досліджуються поняття й ознаки принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду. Аргументується позиція автора щодо його змісту та втілення в українське законодавство. Пропонуються висновки і рекомендації.

Summary

In the article is probed concept and signs of principle of statutory and appeal appeal of decisions of administrative court. Position of author is argued in relation to his maintenance and embodiment in the Ukrainian legislation. Conclusions and recommendations are offered.

Використана література:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 1998. – Т. 2: Д–Й. – 1999. – 744 с.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р. : ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. докум. від 04.11.1950 р., ратифіковано Законом України від 17.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (Поточна редакція від 30.09.2016 р.).
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – №№ 35–36, 37. – Ст. 446 (Поточна редакція від 05.01.2017 р.).
7. Адміністративне право України. Академічний курс : [підруч.] : у 2 т. – Т. 1. Загальна частина / [ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юрид. думка, 2007. – 502 с.

8. Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес : [монографія] / В.С. Стефанюк. – Харків : Консум, 2003. – 464 с.
9. Потапенко С.В. Сутність та призначення принципів адміністративного судочинства України / С.В. Потапенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/544-protses.html>.
10. Комзюк А.Т. Адміністративний процес України : [навч. посіб.] / А.Т. Комзюк, В.М. Бевзенко, Р.С. Мельник. – К. : Прецедент, 2007. – 531 с.
11. Бондарчук С.А. Деякі питання реалізації принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду / С.А. Бондарчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnuk.info/statti/544-protses.html>.
12. Кройтор В.А. Принцип забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду / В.А. Кройтор // Право і Безпека. – 2009. – № 1. – С. 198–205.
13. Кодекс адміністративного судочинства України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. Р.О. Куйбіди. – К. : Книги для бізнесу, 2007.
14. Шишкін В.І. Оскарження та перегляд судових рішень в Україні / В.І. Шишкін, Р.О. Куйбіда. – К. : Факт, 2003. – 128 с.
15. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545 (Поточна редакція від 05.01.2017 р.).

Олександр Капля,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри управління безпекою правоохоронної
та антикорупційної діяльності*

*Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого
Міжрегіональної Академії управління персоналом*